

M. Kiss Csaba – Czeizel Endre: Két életem, egy halálom

Mit is lehet írni egy emberről, akinek a nevét mindenki ismeri?

Mit is lehet írni egy életrajzról, ha a főszereplő csak pár hónappal élte túl a könyv megjelenését? („Próbálok emésztetni, hogy egyre közelebb az a helyzet, amiből már nem kerülhetek ki győztesen. Jó volna rájönni, hogyan kell jól meghalni. Hogyan kell szépen meghalni. A halálban mindenki autodidakta.”)

Tudjuk, hogy Czeizel Endre hősiessé megívta, és mint oly sokan, el is veszítette a rákkal szembeni csatát. Egész életében sokat lehetett tőle olvasni a különböző szaksajtókban. Élete utolsó egy évében pedig róla – a bulvárlapokban. Aki erről szeretne most olvasni, az csalódnia fog. Nem tagadja, de nem is részletezi életének utolsó 10 évét. Kár, hogy a tudomány terén elért sikereit szinte kevesebbet említették a lapokban, mint amennyit rendhagyó magánéletéről írtak. Egyébként a pletykák igazak: valóban szerelem szövődött egy 23 éves lány és egy 66 éves férfi között. Nem ők voltak az elsők, akikkel ez megtörtént. És nem ők lesznek az utolsók. Vannak ilyen kapcsolatok, csak, ha ez a Csepel Művek nyugdíjas lakatosával történik, nem kerül címlapra. Czeizel Endre, aki oly különleges volt, ebben a szituációban ugyanúgy viselkedett, mint férfitársai. A döntést a nőkre bízta. Feleségének bevallja az új szerelmet, és baráti társként él tovább közös életüket – hétfőtől péntekig. Szerelmével közli, hogy sosem válik el feleségétől, és nevelik együtt a két közös gyermeket – hétvégeként. Három felnőtt ember saját akaratából él úgy-ahogy boldogan, hiszen senki sem lépett tovább. Fogadjuk el, hogy nekik jó volt így. Czeizel Endre felesége a kórházban aludt férje mellett a kezelése alatt, szerelme pedig halála előtt egy évvel megszülte második közös gyermeküket.

Ha úgy érezzük, hogy Czeizel doktor magánéletéről már többet is tudunk, mint amennyi ránk tartozik, akkor vessük bele magunkat a könyvbe, és élvezni fogjuk! Laikusok számára is teljesen érthető módon ír tudományos kutatásairól, felfedezéseiről. Megtudjuk, (ha nem tudnánk), hogy senki sem lehet próféta a saját hazájában – bizony, számtalan akadály tornyosult előtte pályafutása során. Volt, amelyiket legyőzte, és volt, amelyiket nem. Az élet már csak ilyen. Nem mindig igazságos. Latinovits Zoltán mondta neki: „Két bajod van, szép vagy, és okos. Ezt a magyarok nem tűrik. Meg fognak téged ölni.”

Czeizel doktor ezt kissé tudományosabban így fogalmazta meg: „A magyarnak –saját sztereotípiánk szerint– nem üt szöveget a fejébe, hogy az a rengeteg átlagos ember miért átlagos, miért nem viszi tovább. A magyarnak az szúr szemet, aki kimagaslik. És a géniuszokat képtelenek megérteni. Csak azt látják, hogy a géniusz különbözik tőlük, ezért legjobb esetben is minimum csodabogárnak, de inkább örülnek bélyegzik.”

Rengeteget tudunk meg más géniuszokról: Szent-Györgyi Albertől, a Wagner családról, Erkel Ferencéről (most voltam Gyulán a szülőházánál!), Liszt Ferencről, Csontváryról. Megtudhatjuk, valójában hogyan halt meg Semmelweis Ignác (akit Czeizel Endre mindig is a példaképének tekintett.) Ha legközelebb a Fiumei úti temetőben Semmelweis sírjánál járunk, eszünkbe jutnak majd azok a sorok.

Jó lett volna, ha el tudja érni, hogy a lisztbe keverjék bele a magzatvédő vitaminokat. Igen. Mert az Egyesült Államokban és Kanadában 1998 óta kötelező folsavval dúsítani. Az idegcső-rendellenesség 38 %-kal csökkent. Az agyvérzés pedig 20 %-kal....

Hitte, hogy az emberek boldogsága nem a Püthagorasz-tétel tudásán vagy nem tudásán múlik, de még csak azon sem, hogy éppen ki a miniszterelnök, hanem azon, rendben van-e a magánéletük.

Azt hiszem, Czeizel Endre nem csak a tudása miatt volt különleges ember. De a hozzáállása miatt is. Észrevette, hogy „sok ember megijedt, hogy a saját ügyében neki kell felelős döntést hoznia, és nem mondja meg senki, mit kell csinálnia, nem ehhez voltunk szokva.” Nekik nem volt elég, ha azt mondta, hogy 25% esélyük van arra, hogy a születendő gyermekük beteg lesz. A páciensek azt akarták hallani, hogy beteg lesz-e a gyerekek, vagy sem. És Czeizel doktor ezek után másként adott tanácsot. „A lényege az, hogy én, a tanácsadó, elmondom: önöknek kell dönteniük, de azt is, hogy én az önök helyében mit tennék.”

Ismerik a statisztikát? A huszonévesek 20, a harmincévesek 30, a negyvenévesek 40 százaléka, és így tovább, tehát a 70 évesek 70 százaléka panaszkodott impotenciáról. Mi lehet az oka? „A női egyenjogúság kivívása azzal is együtt járt, hogy megváltozott a párok nemi viselkedése.” Hm. Rengeteg témát érint. Beszél a homoszexualitásról (családjában előforduló esetet sem titkolva), az egynemű párok gyerekvállalási kedvéről, az abortusz ellenességről. Elmondja véleményét a nyitott házasságról, az összejtekzeletről, a mesterséges megtermékenyítéssel kapcsolatos etikai problémákról. Meg ami még felmerül az emberben, így, élete végén. „Az egyik kórházban van egy legendás orvos. Jóformán minden ismert ember nála halt meg. Azt hiszem, bemegyek majd hozzá... bevisznek majd hozzá... erre fogom kérni a családomat. Amit ez a kolléga nyújt, az orvosi segítség. .. Hogy ne fájjon... és az ember szépen, békében eltávozhat.”

Megosztja velünk a temetkezéssel kapcsolatos hitét is. Szerinte nem hagyományos módon kellene temetkezni, elég lenne mindenkiből egy picike DNS-t eltemetni, hiszen ez fejezi ki leginkább a lényegünket, és ha eljön az idő, ez elégséges a feltámadáshoz.

Hát, szerintem még jó darabig továbbra is a hamvakat vagy a testet fogják eltemetni, nem mostanában állunk át erre az újfajta módra.

Czeizel Endre 80 évet élt. És már MINDENT tud.

„Sokáig azt gondoltam, a boldogság csak üres közhely. Vannak persze pillanatok, amelyek jobb érzéssel töltenek el a többinél, de ezek csak pillanatok. Aztán elszállnak, kidurrannak, mint a labdaballon. Az ember szerencsés esetben persze hosszú távra is megtalálhatja azt az elégedettséget és jó érzést, amit nevezhetünk belső harmóniának.”

„A születés és a halál az élet természetes része. A születésről azt hiszem, mindent, de legalábbis elég sokat tudok. A halálról semmit. Senki sem tud a halálról semmit. De mindenki fog tudni mindent.”

„De hát van az a mondás is: légy hű önmagadhoz! Fiatal koromban minden eldőlt, akkor még esetleg lehetett volna néhány dolgot megfontolni, de most már késő. Egy idő után nincs már más út, csak az, ha az ember hű marad önmagához, és ha ilyen vagyok, hát ilyen vagyok.”

Emlékét őrizve ajánlom szeretettel Önöknek ezt a könyvet (és kérem, ne sírjanak, ha vége)!

Szigligeti Zsuzsanna